

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут економіки
Кафедра маркетингу, PR-технологій та логістики

ФІНАНСИ БІЗНЕСУ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання розрахункової роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
«Бізнес-маркетинг та інтернет-комунікації»
спеціальності 075 Маркетинг
галузі знань 07 – Управління та адміністрування

Обговорено і рекомендовано на засіданні кафедри
маркетингу, PR-технологій та логістики
Протокол від 31.08.2023 № 10

Чернігів 2023

Фінанси бізнесу. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Бізнес-маркетинг та інтернет-комунікації» спеціальності 075 Маркетинг галузі знань 07 – Управління та адміністрування. Укладачі: Ільчук В.П., Лисенко І.В. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 16 с.

Укладачі:

Ільчук Валерій Петрович,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики

Лисенко Ірина Володимирівна,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики

Відповідальний за випуск:

Вербицька Анна Вікторівна,

завідувач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики
НУ «Чернігівська політехніка» кандидат економічних наук, доцент

Рецензент:

Дубина Максим Вікторович, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування НУ «Чернігівська політехніка»
доктор економічних наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Структура та зміст розрахункової роботи	5
2. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА.....	6
2.1 Перелік тем до виконання теоретичного розділу розрахункової роботи	6
2.2 Вибір варіанту теоретичного розділу та вимоги щодо його виконання.....	7
3. РОЗРАХУНКОВА ЧАСТИНА.....	7
3.1 Прості та складні відсотки (короткі теоретичні відомості) ...	7
3.2 Середньозважена вартість капіталу (короткі теоретичні відомості)	10
3.3 Валовий прибуток підприємства (короткі теоретичні відомості)	12
4. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАХИСТУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	13
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	16

ВСТУП

Нарощування фінансово-економічного потенціалу України багато в чому залежить від успішного функціонування суб'єктів бізнесу, від їх успіхів у збільшенні виробництва товарів та послуг, здатних задовольнити зростаючі потреби споживачів і забезпечити високий рівень та якість життя широких верст населення.

Ефективність управління різними аспектами діяльності бізнесу залежить від прийняття зважених фінансових рішень на всіх стадіях становлення та розвитку суб'єктів господарювання, успішного формування початкового капіталу, його нарощування і результативного використання в процесі фінансово-господарської діяльності.

В сучасних умовах господарювання особливої актуальності набувають питання пошуку, залучення та ефективного використання фінансових ресурсів для розвитку суб'єктів бізнесу, їх успішної фінансово-господарської діяльності, що вимагає спеціальних знань у сфері фінансів бізнесу.

Формування таких знань для здобувачів вищої освіти особливо з практики фінансових відносин у сучасному бізнес-середовищі є головним завданням при вивченні дисципліни «Фінанси бізнесу». Логічним продовженням вивчення дисципліни «Фінанси бізнесу» є виконання розрахункової роботи, яка передбачена навчальним планом підготовки бакалаврів за спеціальністю 075 «Маркетинг».

Завдання розрахункової роботи – поглибити теоретичні знання, набуті здобувачами вищої освіти при вивченні зазначеного курсу, навчити самостійно аналізувати та узагальнювати матеріал, користуватися інформаційними джерелами, статистичними та практичними матеріалами, а також періодичною літературою.

Мета розрахункової роботи – сприяти закріпленню і поглибленню спеціальних знань здобувачами вищої освіти у процесі вивченні дисципліни «Фінанси бізнесу».

При виконанні розрахункової роботи здобувач вищої освіти повинен показати творчий підхід. Розуміння закономірностей, що склалися у фінансовій сфері функціонування бізнесу. Уміти аналізувати наукові джерела інформації, орієнтуватися у всіх напрямках функціонування та фінансових відносин суб'єктів бізнесу з врахуванням складної ситуації та специфіки української економіки.

1 СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Розрахункова робота має містити:

- вступ;
- основну частину, яка складається з двох розділів; теоретичного та розрахункового;
- висновки;
- список використаної літератури;
- додатки, необхідність яких визначається автором розрахункової роботи.

У вступі обґрунтовується важливість і актуальність дисципліни «Фінанси бізнесу», її спрямованість на розв'язання проблем розвитку національної економіки.

У теоретичному розділі, що входить до складу основної частини розрахункової роботи, досліджується обрана за варіантом тема.

У розрахунковому розділі наводиться розв'язок задач, яким передують короткі теоретичні відомості з окремих напрямів аналітичних досліджень для успішного та усвідомленого виконання розрахунків.

Варто зауважити, що при виконанні розрахункової роботи, дотримання принципів академічної доброчесності є одним з ключових пріоритетів забезпечення якості освіти в НУ «Чернігівська політехніка». Політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містяться у Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка».

Політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності доступні для всіх учасників освітнього процесу та передбачають механізми моніторингу дотримання академічної доброчесності (шляхом перевірки письмових робіт, з метою виявлення текстових та інших запозичень без коректних посилань, наукових текстів, анонімне опитування здобувачів вищої освіти щодо наявності/відсутності порушень академічної доброчесності) і прозорі процедури реагування на такі порушення.

2 ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

2.1 Перелік тем для виконання теоретичного розділу розрахункової роботи

Таблиця 2.1 – Перелік теоретичних питань

№ варіанту	Теми завдань для виконання
1.	Основні організаційні форми бізнесу, їх переваги і недоліки
2.	Якісні і кількісні параметри класифікації форм бізнесу
3.	Класична та інноваційна моделі бізнесу
4.	Види або напрями діяльності бізнесу (підприємництва)
5.	Види господарських товариств та об'єднань підприємств
6.	Особливості формування внутрішнього середовища функціонування суб'єктів бізнесу
7.	Фактори мікросередовища суб'єктів бізнесу
8.	Інвестиційний клімат країни та фактори, що його визначають
9.	Форми державної підтримки суб'єктів малого підприємництва
10.	Фінансова архітектура бізнесу та принципи її побудови
11.	Сутність фінансового механізму та його призначення
12.	Структура капіталу та підходи до її формування
13.	Сутність понять прибуток та дохід підприємства, їх складові
14.	Витрати підприємства та порядок їх визначення. Класифікація витрат підприємства
15.	Виробнича собівартість продукції та її структура
16.	Формування сукупного доходу та чистого прибутку підприємства
17.	Загальнодержавні та місцеві податки, сутність та різниця
18.	Податкові пільги. Мета застосування
19.	Сутність спрощеної системи оподаткування
20.	Сутність кредиту та його функції
21.	Кредитний ризик та заходи щодо його управління
22.	Боргове фінансування бізнесу за рахунок цінних паперів
23.	Комерційний кредит та його відмінності від банківського
24.	Статутний капітал підприємства, його призначення і формування
25.	Власний капітал та його складові
26.	Економічна сутність інвестицій. Різниця між інвестиціями і капіталовкладеннями
27.	Суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності
28.	Прямий і непрямий вплив держави на інвестиційний процес
29.	Передумови розвитку та труднощі, що стримують міжнародну інвестиційну діяльність
30.	Інвестиційний проект, визначення. Показники оцінки інвестиційного проекту

2.2 Вибір варіанту теоретичного розділу розрахункової роботи та вимоги щодо його виконання

У теоретичному розділі розрахункової роботи розкривається тема, вибір варіанту якої здійснюється за номером прізвища здобувача вищої освіти в списку академічної групи. Використовуючи і аналізуючи всю доступну інформацію з різних літературних джерел (наукові статті, монографії, навчальні посібники, підручники і т. ін.), проводиться системний аналіз матеріалу, робляться відповідні узагальнення і висновки.

В виконаному дослідженні дуже цінується власне бачення та власна оцінка проблем, які постають на шляху розвитку фінансів бізнесу, та пропозицій автора щодо їх розв'язання.

Обсяг теоретичного розділу складає 5-7 сторінок.

3. РОЗРАХУНКОВА ЧАСТИНА

3.1 Прості та складні відсотки. Короткі теоретичні відомості

Прості відсотки

Формула простих відсотків передбачає їх нарахування на первісний внесок за будь-який термін його розміщення у банку.

Зробимо такі позначення:

PV – початкова сума внеску у банк;

r – відсоткова ставка банку на депозит;

MV_1 – майбутня сума коштів після нарахування на початковий внесок відсотків

Нарощена сума внеску в кінці першого року:

$$MV_1 = PV + PV \cdot r = PV(1 + r)$$

Нарощена сума внеску в кінці другого року:

$$MV_2 = PV + PV \cdot r + PV \cdot r = PV(1 + r + r) = PV(1 + 2r)$$

Нарощена сума внеску за n - років:

$$MV_n = PV(1 + nr) \quad (1)$$

Складні відсотки

Формула складних відсотків передбачає їх нарахування не тільки на первісний внесок, але і на нарощену суму внеску, тобто відсотки нараховуються на відсотки.

Зробимо такі позначення:

TB – початкова сума внеску у банк, її ще називають теперешньою вартістю грошей;

r – відсоткова ставка банку на депозит;

MB_1 – майбутня(нарощена) вартість коштів

Тоді майбутня вартість первісного внеску, після того як на нього один раз нарахували відсотки:

$$MB_1 = TB + TB \cdot r = TB(1 + r)$$

За перший рік нарахування формула співпадає з формулою (1).

В кінці другого року формула нарахування складних відсотків має виглядати:

$$MB_2 = TB(1 + r) + TB(1 + r) \cdot r = TB(1 + r) \cdot (1 + r) = TB(1 + r)^2$$

Нарощена сума за n –років за умов нарахування складних відсотків має вигляд:

$$MB_n = TB(1 + r)^n \quad (2)$$

Якщо складний відсоток нараховується m - раз на рік, то загальна кількість нарахувань – p – за – n – років дорівнює:

$$p = m \cdot n \quad (3)$$

а розмір – k – відсоток за один період його нарахування складає:

$$k = \frac{r}{m} \quad (4)$$

З урахуванням зазначених відсотків формула (2) приймає вигляд:

$$MB_p = TB \left(1 + \frac{r}{m}\right)^{nm} \quad (5)$$

З формули (2) легко одержуємо формулу для визначення теперішньої вартості майбутніх надходжень.

$$TB = \frac{MB_n}{(1 + r)^n} \quad (6)$$

В зазначеній формулі величина – r – визначається, в першому наближенні, як відсоткова ставка по довгостроковим депозитам.

Задачі

Задача 1. Визначити майбутню вартість грошового внеску в сумі TB грн. за умов нарахування складових відсотків у розмірі $r\%$ річних за термін n років на скільки ця нараощена сума перевищує суму, яка одержана при нарахуванні за таких умов простих відсотків.

Задача 2. У банк внесена сума TB грн. під річних з нарахуванням їх m раз на рік. Яка сума коштів буде в кінці n року і на скільки вона буде відрізнятись від суми, одержаної за цей період за умов нарахування вказаних відсотків раз на рік.

Задача 3. Підприємство збирається придбати через n років новий станок вартістю MB грн. Яку суму коштів TB грн. необхідно вкласти сьогодні на депозит в банк, щоб за цей термін мати можливість купити цей станок за умов, якщо відсоткова ставка прибутковості складає $r\%$ річних.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для розрахунків

№ варіанту	задача №1			задача №2				задача №3		
	TB грн.	$r\%$	n роки	TB грн.	$r\%$	m рази	n роки	MB грн.	n роки	$r\%$
1.	7000	12	5	10 000	16	4	3	500 000	3	10
2.	10 000	14	3	15 000	14	2	4	800 000	4	15
3.	5 000	11	4	20 000	16	4	4	600 000	3	12
4.	7 000	12	5	25 000	12	2	3	700 000	4	14
5.	8 000	16	3	17 000	16	4	4	900 000	3	16
6.	10 000	12	4	19 000	14	2	3	800 000	3	12
7.	12 000	14	3	18 000	12	4	4	700 000	4	16
8.	16 000	12	4	24 000	16	2	3	900 000	3	12
9.	14 000	16	3	25 000	12	4	4	600 000	3	14
10.	20 000	12	3	15 000	14	2	3	900 000	4	16
11.	15 000	14	4	12 000	16	4	3	700 000	3	12
12.	16 000	11	3	16 000	12	4	4	600 000	3	16
13.	18 000	12	4	15 000	14	2	3	900 000	4	12
14.	20 000	14	3	12 000	16	4	4	700 000	3	14
15.	15 000	16	4	20 000	12	2	3	800 000	4	16
16.	14 000	12	3	25 000	14	2	4	600 000	3	12
17.	18 000	14	4	16 000	12	4	3	900 000	3	14
18.	20 000	11	3	12 000	12	3	4	700 000	4	12
19.	14 000	12	4	20 000	16	4	3	800 000	3	16
20.	15 000	14	3	25 000	14	2	3	600 000	4	12
21.	16 000	11	4	15 000	12	3	4	600 000	3	16

22.	20 000	16	3	12 000	16	4	3	700 000	4	12
23.	18 000	12	4	20 000	12	4	4	800 000	3	14
24.	14 000	16	4	25 000	16	4	3	900 000	4	16
25.	18 000	14	3	16 000	14	2	3	600 000	3	12
26.	20 000	12	4	12 000	12	4	4	700 000	4	14
27.	15 000	16	3	20 000	16	4	3	800 000	3	16
28.	14 000	11	4	25 000	12	3	4	900 000	4	12
29.	16 000	12	3	15 000	14	2	3	600 000	3	18
30.	20 000	16	4	16 000	12	3	4	700 000	4	16

3.2 Середньозважена вартість капіталу

Короткі теоретичні відомості

Середньозважена вартість капіталу є відносною величиною, тому вона виражається у відсотках та розраховується як середня величина з необхідної прибутковості за різними джерелами фінансування, а питоמוю вагою кожного показника є частка кожного джерела фінансування інвестицій. Формула для визначення середньозваженої вартості капіталу має вигляд:

$$WACC = \sum_{i=1}^n r_i \cdot d_i, \quad (1)$$

де

WACC – середньозважена вартість капіталу;

r_i – необхідна доходність (ціна) *i*-го залученого джерела для фінансування інвестицій;

d_i – частка капіталу *i*-го залученого джерела для фінансування інвестицій;

n – кількість залучених інвестиційних джерел.

Розрахувавши значення середньозваженої вартості капіталу, ми визначаємо, що витрати підприємства з виплати доходу всім власникам залучених інвестованих коштів мають орієнтуватися на розраховану вартість капіталу. Це означає, що підприємство може приймати інвестиційні рішення, очікувана рентабельність яких не нижча за розрахованого показника середньозваженої вартості капіталу.

Отже при реалізації інвестиційних проєктів показник *WACC* може вибиратися як ставка дисконту при розрахунку чистого приведенного потоку (*NPV*), який визначається за формулою:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{P_i}{(1+r)^n} - IC, \quad (2)$$

де

NPV – чистий приведений ефект;

P_i – грошові потоки по роках в результаті реалізації інвестиційного проекту;

IC – величина інвестицій, внесених в реалізацію інвестиційного проекту;

n – роки реалізації інвестиційного проекту;

r – ставка дисканту, яка приймається рівною значенню середньозваженої вартості капіталу ($WACC$).

Задача

Визначити середньозважену вартість капіталу ($WACC$) підприємства та оцінити чистий приведений потік (NPV) інвестиційного проекту, що реалізується на підприємстві, використовуючи значення ставки дисканту – r – , що відповідає розрахованому значенню середньозваженої вартості капіталу ($WACC$).

Вихідні дані та умови визначення варіанту:

Таблиця 3.2 – Джерела коштів фінансування інвестицій

№	Джерела коштів	Частка (d_i), %	Ціна джерела (r_i), %
1.	Нерозподілений прибуток	2,8	15,2
2.	Привілейовані акції	8,9	12,1
3.	Звичайні акції	42,1	16,5
4.	Позичкові кошти: банковські кредити облігаційна позика	40,3	19,5
		5,9	18,6
Усього		100%	

Прогнозовані грошові потоки інвестиційного проекту, який реалізується на підприємстві, надані в таблиці.

Таблиця 3.3 – Прогнозовані грошові потоки інвестиційного проекту

Інвестиції в проєкті, тис. грн.	Грошові надходження по роках, тис.грн.		
	1 ^й	2 ^й	3 ^й
700	500	900	1 800

Вибір варіанту

В кожному наступному варіанті, за виключенням першого, ціна кожного із джерел фінансових ресурсів збільшується на величину 1,1%, а їх частка (a_i) у структурі залучених коштів залишається незмінною. При визначенні *NPV* інвестиційного проєкту, його грошові надходження по роках для кожного варіанту (крім першого стартового) збільшується на 100 тис. грн. Інвестиція в проєкт залишаються незмінними.

3.3 Валовий прибуток підприємства

Короткі теоретичні відомості

Валовий прибуток підприємства розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Управління формуванням прибутку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), який, як правило, займає найбільшу частку в сумі загального прибутку підприємства, передбачає розрахунок його планового обсягу.

Планування відбувається окремо за порівнянною (випускалась у попередніх періодах) і непорівнянною (випускається вперше на підприємстві) продукцію.

Стосовно наведеної нижче задачі наведемо алгоритм її розрахунку. Якщо позначити відпускну ціну продукції

A_i – (для зазначеної задачі A_1, A_2, A_3),

а виробничу собівартість

B_i – (для зазначеної задачі B_1, B_2, B_3),

то доходи від реалізації (D_p) визначаються за формулою:

$$D_p = A_1 + A_2 + A_3,$$

а собівартість продукції підприємства (C_n):

$$C_n = B_1 + B_2 + B_3.$$

Тоді плановий прибуток (Π_n):

$$П_n = Д_p - С_n$$

Задача. Розрахувати суму планового прибутку підприємства на підставі таких даних:

Залишок готової продукції на початок планового періоду:

- за відпускною ціною (без ПДВ) ;
- за виробничою собівартістю

Випуск товарної продукції у плановому періоді:

- за відпускною ціною (без ПДВ) ;
- за виробничою собівартістю

Залишок продукції на кінець планового періоду:

- за відпускною ціною (без ПДВ) ;
- за виробничою собівартістю

Вибір варіанту

Вихідні дані до завдання належать до нульового варіанту. Всі інші варіанти, починаючи з 1го збільшують вихідні дані: $A_1, A_2, A_3, B_1, B_2, B_3$ на $\Delta = 50$ грн.

Варіант відповідає номеру прізвища здобувача вищої освіти в списку академічної групи.

4. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАХИСТУ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

1. Класифікація підприємств.
2. Організаційно-правові форми бізнесу.
3. Види об'єднань підприємств.
4. Чинники мікро - та макросередовища, що впливають на діяльність суб'єктів бізнесу.
5. Чим характеризується інвестиційний клімат країни?

6. Розкрийте сутність фінансового механізму. Структура фінансового механізму.
7. Що таке структура капіталу та середньозважена вартість капіталу?
8. Які існують форми фінансування бізнесу?
9. Розкрийте сутність понять прибуток та доходи підприємства.
10. Складові сукупного доходу підприємства.
11. Витрати підприємства та їх класифікація.
12. Поняття собівартості продукції та шляхи її зменшення.
13. Як формується чистий прибуток підприємства?
14. Як формується сукупний дохід підприємства?
15. Розподіл прибутку акціонерного товариства.
16. Яка відмінність між загальнодержавними та місцевими податками?
17. Сенс податкових пільг бізнесу. За яких умов їх застосовують?
18. Спрощена система оподаткування, її сутність.
19. Сутність кредитних відносин.
20. Кредитоспроможність позичальника та чинники, що на неї впливають.
21. Форми забезпечення кредиту.
22. Форми боргового фінансування бізнесу.
23. Облігації та їх види.
24. Вексель та вексельне кредитування.
25. Комерційний кредит та відмінність від банківського.
26. Статутний капітал та особливості його формування на різних підприємствах.
27. Власний капітал та його складові.
28. Акції акціонерних товариств та їх види. Курс акцій.
29. Процедура збільшення статутного капіталу в акціонерних товариствах.
30. Економічна сутність інвестування.
31. Суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності.
32. Фінансове і реальне інвестування. В чому їх принципова різниця?
33. Вартість грошей в часі. Теперішня і майбутня вартість грошей.

34. Показники оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів.
35. Сутність інвестиційного банківського кредиту.
36. Синдикований банківський кредит, переваги та недоліки застосування.
37. Проектне фінансування та його особливості.
38. Лізинг як нетрадиційна форма інвестування, переваги та недоліки.
39. Особливості венчурного фінансування, переваги та недоліки.
40. Сутність, переваги та недоліки краундфандингу.
41. Бізнес – ангели в інвестуванні проектів.
42. Гранти як вид фінансування.
43. Міжнародні фонди та організації як суб'єкти інвестиційної діяльності.
44. Державна фінансова підтримка бізнесу.
45. Суть прямих методів державної фінансової підтримки бізнесу.
46. Непрямі методи державної фінансової підтримки бізнесу.
47. Небанківські фінансово-кредитні інститути.
48. Лізинг як спосіб фінансування бізнесу.
49. Факторинг у сфері фінансування бізнесу.
50. Що таке селенг і чим він відрізняється від інших форм фінансування бізнесу?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Фінанси бізнесу/ Ситник Н.С., Стосишин А.В., Попович Д.В., Сич О.А. та ін. за заг. Ред. Н.С. Ситник. – Львів, Видавництво «Апріори», 2019. – 432с.
2. Фінанси різних форм бізнесу: Навчальний посібник./ Н.Г. Пігуль, О.В. Дейнека, Н.А. Дехтяр, О.В. Люта. – Суми: Сумський державний університет, 2017. – 337 с.
3. Фастовець А.А., Фісун Т.В. Фінанси малого бізнесу: навчальний посібник / А.А. Фастовець, Т.В. Фісун. – К.: Видавництво Кондор, 2013. – 302 с.
4. Бордар М.М. Фінанси підприємств: навчальний посібник. / М.М. Бордар. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 352 с.
5. Фісун Т.В. Фінанси малого бізнесу: електронний навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Т.В. Фісун. – Полтава: ПУЕТ, 2011. – 128 с.
6. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: підручник / Р.А. Слав'юк. – К. : УБС НБУ, 2010. – 550 с.
7. Варналій З.С. Мале підприємництво: Основи теорії і практики: монографія. – К.: Знання, 2008. – 302 с.

Інформаційні ресурси

1. www.me.gov.ua – Міністерство економіки України.
2. <https://ukrpatent.org/uk/articles/tisc> - Центр підтримки технологій та інновацій.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua> – Державна служба статистики України.
4. <https://eln.stu.cn.ua/> - Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».
5. <http://library2.stu.cn.ua/> - Наукова бібліотека НУ «Чернігівська політехніка».
6. <http://ir.stu.cn.ua/> - Електронний архів НУ «Чернігівська політехніка».